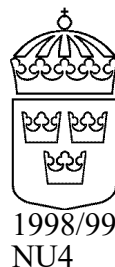

Näringsutskottets betänkande

1998/99:NU4

Vissa elmarknadsfrågor

Ärendet

I detta betänkande behandlas

dels proposition 1997/98:159 om genomförande av Europaparlamentets och rådets direktiv om gemensamma regler för den inre marknaden för el, m.m.,

dels sex motioner som väckts med anledning av propositionen,

dels fyra motioner från allmänna motionstiden.

Synpunkter i ärendet har inför utskottet lämnats av företrädare för Närings- och handelsdepartementet, nätmyndigheten vid Statens energimyndighet, Affärsverket svenska kraftnät, Utredningen för en översyn av leveranskoncessionssystemet, m.m., Sveriges Elleverantörer och Svenska Kraftverksförbundet samt av företrädare för organisationen Konsumenter och leverantörer för en fri elmarknad. En skrivelse har inkommit från Villaägarnas Riksförbund.

Sammanfattning

Enligt nuvarande lagstiftning krävs installation av en timmätare, med ett takpris på 2 500 kr, om en kund önskar byta elleverantör. Utskottet anser att det är mycket viktigt att även de små elkonsumenterna kan dra nytta av elmarknadens omreglering genom sänkta elpriser. Utskottet föreslår därför, med anledning av sex motioner, att en pågående utredning om leveranskoncessionssystemet skall ges i uppdrag att lägga fram förslag om att undantag från grundprincipen om timvis mätning skall göras för kunder med ett säkringsabonnemang om högst 25 A, att uppsägningstiden skall vara högst en månad och att det av konsumenten inte skall uttas någon administrationsavgift vid leverantörsbyte. Utskottet ser detta som ett första steg och anser att timmätarkravet på sikt bör kunna slopas även för övriga mindre förbrukare med ett säkringsabonnemang om högst 63 A. De nya bestämmelserna bör träda i kraft så snart som möjligt och senast den 1 november 1999. Regeringen bör återkomma till riksdagen under våren 1999 med en proposition i frågan.

De förslag till ändringar i ellagen som regeringen framlagt i propositionen tillstyrks av utskottet. De gäller t.ex. införande av en skyldighet för nätkoncessionshavare att offentliggöra sin nättariff – en bestämmelse som är förän-

ledd av ett EG-direktiv – och införande av en möjlighet för nätmyndigheten att ta ut en förseningsavgift av nätföretag vid försenad eller felaktig årsrapport för nätverksamheten. Vidare föreslås ändring i bestämmelserna om beviljande och innehav av nätkoncession för utlandsförbindelse och om vilka kostnader som skall ingå i nättariffen för stamnätet. Samtliga motioner med anledning av de nämnda förslagen avstyrks av utskottet. Förslaget till lagändring avseende nätkoncession för utlandsförbindelse avvisas i en reservation (m, kd, c, fp). I en annan reservation (m, kd, c, fp) föreslås en modifiering av regeringens förslag om införande av en förseningsavgift.

Propositionen

I proposition 1997/98:159 föreslås att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857). Lagförslaget återges i bilaga 1.

Motionerna

De motioner som väckts *med anledning av propositionen* och som behandlas här är följande:

1997/98:N21 av Mats Berglind och Björn Kaaling (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utjämnning av nätkostnader mellan koncessionsområden.

1997/98:N22 av Mikael Odenberg m.fl. (m, fp, kd) vari yrkas att riksdagen

1. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om införandet av timmätning av elförbrukningen,

2. hos regeringen begär förslag om slopande av kopplingen mellan kravet på timvis mätning och byte av leverantör i enlighet med vad som anförts i motionen,

3. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om uppsägningstiden vid byte av elleverantör,

4. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ikraftträdande av nya regler för mätning av elförbrukningen,

5. beslutar att ellagen ändras i enlighet med vad som anförts i motionen,

6. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om verkställande av förseningsavgift.

1997/98:N23 av Eva Goës m.fl. (mp) såvitt gäller yrkandet (4) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att justera balansen mellan fasta och rörliga kostnader så att inga fasta avgifter utöver anslutningsavgiften förekommer.

1998/99:N1 av Karin Olsson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att höglastkapacitet bör ingå i ansvaret för att säkra tillgången till störningsreserv på längre sikt.

1998/99:N2 av Lennart Beijer (v) vari yrkas att riksdagen

1. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att åtminstone alla hushåll med normal elförbrukning bör undantas från kravet på ny elmätare vid byte av elleverantör,

2. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att alla hushåll bör ges möjlighet att byta elleverantör kostnadsfritt,

3. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att alla hushåll bör ges möjlighet att byta elleverantör med en uppsägningstid som åtminstone understiger tre månader,

4. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att de nya reglerna bör gälla från det datum då de ansvariga myndigheterna menar att detta är praktiskt genomförbart,

5. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att utredningsdirektiven till den av regeringen tillsatta elmätarutredningen bör kompletteras,

6. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att den fasta kostnadens andel av den totala elkostnaden bör sänkas genom ändringar i regelverket.

1998/99:N3 av Matz Hammarström och Birger Schlaug (mp) vari yrkas att riksdagen

1. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om slopande av kopplingen mellan byte av elleverantör och kravet på timvis registrering av förbrukningen,

2. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om uppsägningstiden vid byte av elleverantör,

3. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om avgiftsfrihet vid byte av elleverantör,

4. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ikraftträdande av de nya reglerna,

5. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om korigerat direktiv till leveranskoncessionsutredningen.

De motioner från *allmänna motionstiden* som behandlas här är följande:

1998/99:N264 av Åke Sandström m.fl. (c) vari yrkas att riksdagen

1. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att öka möjligheterna att välja ”grön el”,

2. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att slopa kravet på byte av elmätare i samband med byte av elleverantör,

3. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kostnadsfritt byte av elleverantör,

4. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förkortad uppsägningstid vid byte av elleverantör.

1998/99:N279 av Per Rosengren och Willy Söderdahl (v) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att regeringen skall ge klara instruktioner till Svenska kraftnät.

1998/99:N308 av Hans Karlsson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att slopa kravet på timvis mätning vid byte av elleverantör.

1998/99:N311 av Ola Karlsson (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om slopat timmätarkrav för hushåll med 25 A mätarsäkring.

Utskottet

Inledning

Riksdagen beslöt hösten 1995 om ny ellagstiftning (prop. 1994/95:222, bet. 1995/96:NU1), vilken trädde i kraft den 1 januari 1996. Lagstiftningen innebär att konkurrens införts i handeln med el, vilket skapar förutsättningar för en ökad pris- och kostnadspress i elförsörjningen och i princip en ökad valfrihet för elkonsumenterna. En huvudprincip i den nya lagstiftningen är att det skall vara en klar boskillnad mellan å ena sidan produktion och försäljning av el och å andra sidan överföring av el (nätverksamhet).

Den som har nätkoncession är skyldig att ansluta alla kunder som önskar det till nätet och att överföra el på skäliga och icke-diskriminerande villkor. Skäligheten i nättariffer och andra överföringsvillkor kan granskas av nätmyndigheten vid Statens energimyndighet – tidigare Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK).

Ellagstiftningens bestämmelser om leveranskoncession syftar till att ge konsumenter med låg elförbrukning ett särskilt skydd. I varje område skall det finnas en leverantör av el som har leveranskoncession. Den som har sådan koncession är skyldig att leverera el för normala förbrukningsändamål till alla konsumenter inom området som inte väljer en annan leverantör av el. Konsumenten är således garanterad leverans av el till priser som kan prövas av nätmyndigheten.

Affärsverket svenska kraftnät har som systemansvarig myndighet det övergripande ansvaret för att elektriska anläggningar samverkar driftsäkert inom landet, och att nätet utnyttjas på ett rationellt sätt, så att det kontinuerligt råder balans mellan produktion och förbrukning av el. Det är också en uppgift för Svenska kraftnät att förvalta och driva det svenska stamnätet och de statligt ägda utlandsförbindelserna.

NUTEK har haft regeringens uppdrag att i samråd med Konkurrensverket, Svenska kraftnät, Elsäkerhetsverket och Konsumentverket årligen redovisa erfarenheterna av utvecklingen på elmarknaden. Den senaste rapporten om utvecklingen på elmarknaden presenterades hösten 1997. Uppdraget att följa utvecklingen på elmarknaden har numera övertagits av Statens energimyndighet.

Elmarknadsdirektivet

Allmänt om direktivet

EU:s ministerråd antog i december 1996 direktivet (96/92/EG) om gemensamma regler för den inre marknaden för el (elmarknadsdirektivet). Enligt direktivet skall medlemsstaterna senast den 19 februari 1999 ha genomfört direktivet i nationell rätt. Elmarknadsdirektivet innehåller regler om nättillträde och investeringar i ny elproduktionskapacitet. Syftet är att elmarknaden stegvis skall öppnas, samtidigt som allmänhetens tillgång till grundläggande service garanteras.

I propositionen görs en genomgång av huvuddragen i elmarknadsdirektivet, vilket består av 29 artiklar uppdelade i åtta kapitel. Regeringens bedömning är att det krävs endast *en* komplettering av ellagen (1997:857) för att genomföra direktivet, nämligen beträffande offentliggörande av nättariffer.

Offentliggörande av nättariffer

I elmarknadsdirektivet behandlas frågan om tillträde till elsystemet i artiklarna 17 och 18. Den svenska lagstiftningen uppfyller redan direktivets krav utom i ett hänseende. De s.k. berättigade kunderna skall enligt det förfarande som tillämpas i Sverige – förfarande med reglerat nättillträde – ha rätt till tillträde till nätet på grundval av offentliggjorda tariffer. Ellagen innehåller för närvarande ingen föreskrift om skyldighet att offentliggöra nättariffer. Regeringen föreslår därför att det skall införas en skyldighet för innehavare av nätkoncession att offentliggöra sin nättariff. Närmare föreskrifter om offentliggörande av nättariffer skall meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten.

Inga motioner har väckts beträffande detta förslag. *Utskottet* tillstyrker förslaget.

Nätkoncession för utlandsförbindelser

Propositionen

Enligt ellagen får nätkoncession för linje som avser en utlandsförbindelse beviljas endast den som har nätkoncession för stamnätet eller största delen därav, dvs. Svenska kraftnät. Nätkoncession får beviljas även andra om ledningen är av mindre betydelse för det samlade överföringsnätet till utlandet. Vidare gäller att nätkoncession får meddelas endast om anläggningen är lämplig från allmän synpunkt.

Regeringen föreslår nu att nätkoncession för utlandsförbindelse skall kunna beviljas även företag, där den som har nätkoncession för stamnätet eller största delen av det har ett bestämmande inflytande. Endast den som uppfyller villkoren för att kunna beviljas nätkoncession för en utlandsförbindelse skall ha rätt att inneha en sådan nätkoncession.

Genom att endast Svenska kraftnät normalt kan meddelas koncessioner som avser nya utlandsförbindelser skapas garantier för att utbyggnaden av utlandsförbindelserna sker i en lämplig takt, och att tillkommande utlands-

ledningarna upplåts på icke-diskriminerande villkor, sägs det i propositionen. Erfarenheterna talar för att utbyggnad av nya utlandsförbindelser också bör tillåtas ske genom samverkan mellan Svenska kraftnät och andra aktörer i gemensamt ägda företag i vilka Svenska kraftnät har ett bestämmande inflytande. Detta är förenligt med syftet med den nuvarande bestämmelsen i ellagen men inte med dess lydelse, påpekas det. I syfte att säkerställa att Svenska kraftnät också framöver har kontroll över utlandsförbindelserna föreslår vidare regeringen att det i lagtexten anges att endast den som uppfyller villkoren för att kunna beviljas nätkoncession för en utlandsförbindelse skall ha rätt att inneha en sådan nätkoncession.

Motionen

I motion 1997/98:N22 (m, fp, kd) föreslås två förändringar av ellagen. Den ena innebär att bestämmelsen som reglerar beviljande av nätkoncession för en utlandsförbindelse (2 kap. 10 § andra stycket) skall utgå. Den andra innebär ett tillägg beträffande förutsättningar för meddelande av nätkoncession (2 kap. 6 §), med innebörd att förbindelsens allmänna betydelse för landets elförsörjning skall beaktas vid meddelande av nätkoncession som avser utlandsförbindelse. Staten har det yttersta ansvaret för den nationella försörjningstryggheten, och när det gäller utlandsförbindelser sker prövning genom koncessionsförfarande, konstaterar motionärerna. Vidare finns en anmälningsplikt för långsiktiga kontrakt som ingås över gränserna. Enligt motionärernas uppfattning har statsmakterna med detta tillförsäkrat sig det inflytande och den kontroll över utlandshandeln som erfordras. Någon ytterligare statlig kontroll av utrikeshandeln med el är inte nödvändig och bör inte finnas, sägs det.

Tidigare riksdagsbehandling

Riksdagen avslöt hösten 1997 motionsyrkanden liknande det här aktuella (bet. 1997/98:NU3). Utskottet anförde att det är väsentligt att samtliga aktörer på marknaden får tillgång till utlandsförbindelserna på lika och konkurrensneutrala villkor och att det finns ett uppenbart behov av samordning mellan stamnätet och utlandsförbindelserna. Utskottet anslöt sig därför till regeringens uppfattning att nätkoncession för utlandsförbindelse endast skall få beviljas den som har nätkoncession för stamnätet, dvs. för närvarande Svenska kraftnät. Koncession bör dock kunna beviljas andra om ledningen är av mindre betydelse för det samlade ledningsnätet till utlandet, sade utskottet. I en reservation (m, fp, kd) följdes de aktuella motionsyrkandena upp.

Utskottets ställningstagande

Utskottet står fast vid sitt ställningstagande från hösten 1997. Enligt utskottets mening är det av stor vikt att samtliga aktörer på marknaden får tillgång till utlandsförbindelserna på lika och konkurrensneutrala villkor. Det finns också ett uppenbart behov av samordning mellan stamnätet och utlandsförbindelserna.

Utskottet anser därför – i likhet med regeringen – att nätkoncession för utlandsförbindelse endast skall få beviljas och innehas av den som har nätkoncession för stamnätet eller största delen därav eller en juridisk person där denne, dvs. Svenska kraftnät, har ett bestämmande inflytande. Koncession kan dock beviljas andra om ledningen är av mindre betydelse för det samlade ledningsnätet till utlandet. Med det anförda tillstyrker utskottet propositionen i här berörd del och avstyrker motionen i motsvarande del.

Vissa frågor om nättariffer

Tillträde till och nättariffer för vissa utlandsförbindelser

En effektiv gränsöverskridande handel med el underlättas av att utlandsförbindelser ingår i punktтарiffsystemet, sägs det i propositionen. Ellagen bör ändras i syfte att möjliggöra att vissa utlandsförbindelser får omfattas av punktтарiffsystemet, anser regeringen.

Regeringen föreslår en lagändring av innebörd att regeringen skall kunna förordna att betald nättariff i Sverige skall ge tillträde även till utlandsförbindelserna till ett visst land eller del av ett visst land. Om ett sådant förordnande meddelas skall kostnaderna för dessa utlandsförbindelser ingå i nättariffen för stamnätet.

Inga motioner har väckts beträffande detta förslag. *Utskottet* tillstyrker förslaget.

Tariffgrundande kostnader för stamnätet

Propositionen

De kostnader som Svenska kraftnät har till följd av systemansvaret för el och som inte kan hänföras till en viss kund eller kundkategori skall ingå i kostnadsunderlaget för stamnätstariffen, föreslår regeringen.

Systemansvaret för el innebär att Svenska kraftnät är ansvarigt för den momentana balanshållningen på det svenska elsystemet, dvs. för att det vid varje tidpunkt råder balans mellan den el som matas in på elsystemet och den el som tas ut från elsystemet. Balanstjänsten har en viktig funktion inom ramen för systemansvaret. Gemensamt för de kostnader som uppkommer inom balanstjänsten är att de kan hänföras till en viss kund eller kundkategori och att de också tas ut av berörda kunder eller berörd kundkategori. Det uppstår emellertid även andra kostnader, bl.a. för reservkraft som behövs för att upprätthålla balansen vid onormala förhållanden, konstateras det i propositionen. Dessa kostnader kan dock inte hänföras till en viss kund eller kundkategori.

Balanshållningen av det svenska elsystemet är en förutsättning för att elsystemet skall fungera. Det är därför rimligt, anser regeringen, att samtliga elkunder står för de kostnader som följer av Svenska kraftnäts systemansvar och som inte kan hänföras till en viss kund eller kundkategori. Ett praktiskt sätt att uppnå detta är att låta sådana kostnader för systemansvaret ingå i kostnadsunderlaget för stamnätstariffen, eftersom alla elkunder, direkt eller indirekt, betalar denna nättariff. I kostnadsunderlaget för stamnätet skulle

därmed komma att ingå både kostnaderna för Svenska kraftnäts affärsverksamhet och vissa kostnader för dess myndighetsuppgifter avseende systemansvaret för el. Detta innebär formellt att nätmyndigheten tills vidare ges ett tillsynsansvar även för dessa kostnader. Regeringen avser att närmare utreda frågan om hur styrning och tillsyn av de båda verksamheterna skall utövas.

Motionerna

Riksdagen bör göra ett uttalande om att höglastkapacitet skall ingå i ansvaret för att säkra tillgången till störningsreserv på längre sikt, anförs det i motion 1998/99:N1 (s). Efter avregleringen av elmarknaden har reservkraftanläggningar med en sammanlagd effekt på omkring 2 000 MW stängts, sägs det. Även kraftverket i Karlshamn hotas av stängning, anför motionärerna. De redovisar att Svenska kraftnät, med ett systemansvar som innefattar att säkerställa att störningsreserv finns tillgänglig för systemets behov, anser att en höglastsituation inte är att betrakta som en sådan störning som avses i lagen. Kostnaderna för att upprätthålla höglastkapacitet bör dock, enligt motionärerna, slås ut på samtliga elkunder i landet på motsvarande sätt som störningsreserven i form av gasturbineffekt. Kostnaden för att hålla 1 000 MW i Karlshamnsverket tillgängligt motsvarar ca 0,1 öre per kWh, sägs det.

Karlshamnsverket uppfyller mycket högt ställda miljökrav, avseende utsläpp av försurande ämnen som svavel- och kväveoxider, påpekar motionärerna. De äldre, danska, koleldade kraftverk som i första hand kan sägas svara för export till Sverige har försurande utsläpp som ligger fem till tio gånger högre. Om den importerade kraften skulle finnas tillgänglig i en höglastsituation skulle miljöpåverkan bli mycket större än om Karlshamnsverket utnyttjas. Om Karlshamnsverket kan bibehållas som höglastreserv kan kraftverket också utnyttjas under torrår, och då får kraftverkets höga miljöprestanda mycket stor betydelse för de totala utsläppen av försurande ämnen i regionen, anför motionärerna.

Också i motion 1998/99:N279 (v) behandlas frågan om ansvaret för störningsreserven på längre sikt. Motionärerna vill att riksdagen genom ett uttalande skall uppmana regeringen klargöra att det åvilar Svenska kraftnät att svara för såväl den snabba störningsreserven i form av gasturbiner som den mer långsiktiga. Behovet av höglastkapacitet inom landet har minskat på grund av ökade möjligheter till import, konstaterar motionärerna. De anser dock att importberoendet har nackdelar i form av större miljöpåverkan och osäker tillgång på el.

En tänkbar uppläggning som motionärerna skisserar är att alla landets elkunder skall svara för de fasta kostnaderna för höglastkapaciteten på motsvarande sätt som Svenska kraftnät tecknar avtal om störningsreserver i form av gasturbiner. Kostnaden för att upprätthålla beredskap i Karlshamnsverket har beräknats till ca 0,1 öre per kWh.

Vissa kompletterande uppgifter

Från Närings- och handelsdepartementet har lämnats följande sakuppgifter i frågan. Under år 1998 har flera kraftföretag beslutat eller aviserat att man

avser stänga reservproduktionsanläggningar. Det gäller bl.a. Stenungsundsverket, som ägs av Vattenfall AB, och Karlshamnsverket, som ägs av Sydkraft AB. Skälet till detta är att dessa verk har höga produktionskostnader och låg utnyttjandetid och att de därmed – genom den gemensamma nordiska elmarknaden – konkurreras ut av bl.a. danska kraftproduktionsanläggningar.

Skillnaderna mellan produktionskostnaderna i danska kolkondensverk och svenska kol- och oljeeldade kraftverk beror bl.a. på att Sverige har högre miljökrav vad gäller kväveoxid- och svavelrening än vad som gäller för många av de äldre danska anläggningarna. Driftkostnaderna för oljekraft är också generellt sett högre än för kolkraft. Dessutom kan danska kraftproducenter fritt handla med el på den nordiska elmarknaden, medan svenska elproducenter har svårigheter, på grund av administrativa hinder i Danmark, att på motsvarande sätt nå danska elkunder.

Kraven på emissionsrening i den danska elsektorn kommer att öka, och skillnaderna i elproduktionskostnader mellan Sverige och Danmark kommer av den anledningen att minska på sikt. Bland annat skall Danmark, enligt fördelningen av EU:s s.k. utsläppsbubbla, minska sina sammanvägda klimatpåverkande utsläpp med 21 % räknat från 1990 års nivå. Vidare har Danmark nu ratificerat det andra svavelprotokollet inom FN-konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar. Slutligen beräknas EG-kommissionen inom kort presentera ett förslag till direktiv om en europeisk försurningsstrategi med nationella utsläppstak för försurningsämnen.

Den danska ellagstiftningen har nyligen ändrats till följd av genomförandet av EU:s elmarknadsdirektiv. Detta har inneburit en mycket begränsad öppning av den danska elmarknaden. I genomförandeprocessen planeras ytterligare förändringar. Från svensk sida följs utvecklingen noga, och konsekvenserna av de skilda regelverken i länderna har tagits upp såväl bilateralt som inom EU-arbetet.

En avställning av reservkapacitet kan ligga i linje med elmarknadsreformens syfte att effektivisera elproduktionen, om störningsreserv kan upphandlas mer kostnadseffektivt på den öppna marknaden. Från elbranschen anföras dock att sådana anläggningar är nödvändiga för att klara vissa extrema störningssituationer och att man därför bör säkra en kollektiv finansiering av dem. Kraftindustrin har genom Svenska Kraftverksföreningen informerat Närings- och handelsdepartementet om branschens syn på reservbehovet på den nordiska elmarknaden. Föreningen har därvid bl.a. föreslagit att tillgången till reserver i systemet på längre sikt skall studeras närmare och att behovet av lagändringar skall övervägas, om det finns skäl till en långsiktig säkring av reserver.

Ansvar för balanshållningen på elmarknaden åvilar som nämnts Svenska kraftnät. Med systemansvaret för el avses det övergripande ansvaret för att elektriska anläggningar samverkar driftsäkert så att balans inom hela eller delar av landet kortsiktigt upprätthålls mellan produktion och förbrukning av el. Denna balans är nödvändig för att frekvensen i elsystemet skall kunna hållas. Den systemansvariga myndigheten får bl.a., i den utsträckning det behövs för att kunna utöva systemansvaret, beordra elproducenter att mot marknadsmässig ersättning öka eller minska produktionen av el.

Av lagens förarbeten (prop. 1993/94:162 och prop. 1996/97:136) framgår följande beträffande Svenska kraftnäts systemansvar. Detta ansvar omfattar hela det nationella elsystemet, dvs. stamnätet, de regionala näten och de lokala näten samt till näten anslutna anläggningar för produktion eller nyttjande av el. Detta innebär dock inte att den systemansvariga myndigheten i varje ögonblick skall svara för den direkta driften av hela systemet. Detta uttrycks i lagtexten med att ansvaret är övergripande. Myndigheten träffar i stället avtal med aktörerna på elmarknaden, varigenom dessa åtar sig att svara för sin egen balanshållning. I framtiden kan denna fråga också regleras i de avtal varigenom en produktionsanläggning ansluts till överföringssystemet. Motsvarande avtal kan också ingås med stora elanvändare som är anslutna eller kommer att bli anslutna till systemet.

Detta innebär alltså att balanshållningen primärt sköts av främst elproducenterna men även av de stora elanvändarna. Myndigheten har dock en samordnande och övervakande funktion. Endast i de fall då elproducenternas egna insatser inte räcker till för att upprätthålla balansen, t.ex. vid större störningar i driften, blir det aktuellt för myndigheten att agera operativt genom att besluta om igångsättning av störningsreserverna. Dessa resurser avser snabbreglerade produktionsanläggningar som vattenkraftverk och gasturbiner. Svenska kraftnät har under år 1997 långsiktigt upphandlat störningsreserver.

Ansvaret för balanshållningen gäller enligt ellagen bara på kort sikt, dvs. ansvaret omfattar den momentana balanshållningen med hjälp av de produktionsresurser som står till buds vid varje givet tillfälle. Om produktionskapacitet bortfaller till följd av någon allvarlig störning i elproduktionen är det inte myndighetens ansvar att återställande av produktionskapaciteten sker genom erforderliga reparationsarbeten. Detsamma gäller om en obalans av mer permanent art uppstår, dvs. om produktionsresurserna inte motsvarar konsumtionsbehovet. Det ingår alltså inte i systemansvaret att avhjälpa en sådan brist, oavsett vad den beror på.

Svenska kraftnät bedömer mot den angivna bakgrunden att affärsverket med ellagens nuvarande bestämmelser inte har möjlighet att ta på sig ett finansiellt ansvar för anläggningarna. Frågan bereds för närvarande i Regeringskansliet. Regeringen uppdrog i oktober 1998 åt Statens energimyndighet att i samråd med Svenska kraftnät kartlägga och analysera tillgång och behov vad gäller reservkraftproduktion i det svenska elsystemet. Uppdraget skall redovisas senast den 15 januari 1999.

Utskottets ställningstagande

Utskottet tillstyrker det förslag till ändring av ellagen som regeringen framlägger i syfte att de kostnader som Svenska kraftnät har till följd av systemansvaret för el och som inte kan hänföras till en viss kund eller kundkategori skall ingå i kostnadsunderlaget för stamnätstariffen.

I de båda här aktuella motionerna 1998/99:N1 (s) och 1998/99:N279 (v) tas upp frågan om ansvaret för störningsreserven på längre sikt, med utgångspunkt från situationen för Karlshamnsverket. Utskottet anser att det är angeläget att de problem som motionärerna uppmärksammar får en genom-

lysning och att regeringen överväger om några åtgärder behöver vidtas. Som framgått av den tidigare redovisningen bereds frågan för närvarande inom Regeringskansliet. Behovet av effektreserver och finansieringen av kostnaderna för dessa skall utredas med skyndsamhet. Med hänvisning härtill anser utskottet inte att det finns behov av något uttalande av riksdagen; motionerna avstyrks.

Förseningsavgift vid försenad eller felaktig årsrapport

Propositionen

Regeringen föreslår att nätmyndigheten bemyndigas att utdöma en avgift (förseningsavgift) vid försenad eller felaktig årsrapport för nätverksamhet.

Av bestämmelserna i förordningen (1995:1145) om redovisning av nätverksamhet framgår att den som bedriver nätverksamhet skall upprätta en årsrapport. Denna består av resultaträkning, balansräkning, verksamhetsberättelse och, i fråga om större nätföretag, finansieringsanalys. I en bilaga till verksamhetsberättelsen skall en särskild rapport bifogas. Den särskilda rapporten skall innehålla uppgifter som behövs för att bedöma skäligheten i nättariffer och övriga villkor samt för att kunna jämföra nätverksamheter. Den rapport som nätföretagen skall sända in till nätmyndigheten utgör underlag för myndighetens tillsynsarbete. En förutsättning för att detta skall kunna bedrivas effektivt är att de handlingar som ingår i rapporten är korrekta och att de inkommer i rätt tid, anför det i propositionen.

En granskning som NUTEK genomfört visar att årsrapporterna ofta är behäftade med relativt stora brister. Många nätföretag inkommer med försenade eller ofullständiga årsrapporter. Bristerna avser främst otillräcklig särredovisning av nätverksamhet, ofullständiga årsrapporter och oklara redovisningsprinciper samt handlingar som inte har undertecknats av rätt befattningshavare. För att komma till rätta med bristerna och förbättra kvaliteten i redovisningen av nätverksamhet och i årsrapporterna krävs betydande informations- och utbildningsinsatser riktade mot nätföretagen, konstaterar regeringen. Det är ett ansvar för nätmyndigheten och berörda branschorganisationer att genomföra dessa insatser.

Bolag som omfattas av årsredovisningslagen (1995:1554 – ÅRL) skall enligt 8 kap. 3 § denna lag sända in bestyrkt kopia av årsredovisningen och revisionsberättelse för det gångna räkenskapsåret till Patent- och registreringsverket (PRV). I 8 kap. 9 § ÅRL finns bestämmelser om en särskild förseningsavgift för bolag som inom sju månader efter räkenskapsårets utgång inte har inkommit med föreskrivna handlingar till PRV. Erfarenheterna av detta system är goda, anför regeringen. Antalet försenade eller felaktiga räkenskapshandlingar har minskat kraftigt sedan reglerna om särskild förseningsavgift infördes. I syfte att öka efterlevnaden av bestämmelserna om redovisning av nätverksamhet bör en motsvarande avgift införas för nätföretag som sänder in årsrapporten för sent eller felaktigt sammanställd, föreslår alltså regeringen.

Motionen

I motion 1997/98:N22 (m, fp, kd) välkomnas förslaget i dess huvuddrag, men motionärerna finner det bristfälligt i ett avseende. Förslaget innebär nämligen att ett myndighetsbeslut om förseningsavgift får verkställas även om det inte vunnit laga kraft, framhålls det. Detta innebär att ett myndighetsbeslut får direkt rättsverkan även om det överklagas, vilket är olämpligt av principiella skäl, anser motionärerna. De föreslår att riksdagen skall besluta att förseningsavgift inte skall kunna verkställas i avvaktan på att beslutet vinner laga kraft.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att regeringens förslag om införande av en förseningsavgift vid försenad eller felaktig årsrapport är välmotiverat. Det är angeläget att nätmyndigheten kan bedriva en effektiv tillsyn. Möjligheten att ta ut en förseningsavgift kan förväntas förbättra nätmyndighetens tillsynsmöjligheter.

Med en sådan modell som förordas i den här aktuella motionen 1997/98:N22 (m, fp, kd), och som innebär att beslutet om förseningsavgift enligt ellagen inte skall kunna verkställas innan det har vunnit laga kraft, skulle systemet med förseningsavgift i praktiken bli verkningslöst med hänsyn till den tid det tar innan en eventuell överklagandeprocédur är avklarad. Ett beslut om förseningsavgift enligt ellagen kommer att kunna överklagas till länsrätt (vilket inte kräver något prövningstillstånd) och därefter till kammarrätt (vilket kräver prövningstillstånd). Om man skall vänta till dess att denna procedur är avklarad är man inne på nästföljande räkenskapsår.

En bestämmelse om att ett myndighetsbeslut inte skall verkställas i avvaktan på att beslutet vinner laga kraft är påkallad främst om beslutet gäller en bedömning av förhållanden i ett enskilt fall. Detta kan inte anses vara för handen när det gäller förseningsavgiften enligt ellagen, och inte heller enligt årsredovisningslagen. Enligt uppgift från kansliet vid lagutskottet, som har årsredovisningslagen inom sitt ansvarsområde, har frågan om att beslut om förseningsavgift enligt den lagen inte skulle verkställas innan det har vunnit laga kraft inte varit föremål för yrkanden i motioner eller i reservationer.

Utskottet vill också framhålla vad som sägs i budgetpropositionen för år 1999 (prop. 1998/99:1) under utgiftsområde 24 Näringsliv beträffande Patent- och registreringsverket (s. 40). Införandet av förseningsavgifter för inlämnande av årsredovisningar har medfört att antalet årsredovisningar som inlämnats i tid har ökat från ca 50 % till 95 %, sägs det.

Med det anförda tillstyrker utskottet propositionen i berörd del och avstyrker den nämnda motionen i motsvarande del.

Tariffutjämning mellan tätort och glesbygd

Propositionen

Vid samredovisning eller sammanslagning av nätkoncessioner för områden och vid justering av gränser för nätkoncession för område skall en successiv tariffutjämning mellan de berörda områdena kunna ske under en övergångs-

period på tre år, föreslår regeringen. Syftet med att införa en legal grund för differentiering av nättariffer vid samredovisning eller sammanslagning av nätkoncessioner för område är att underlätta ytterligare tariffutjämning.

Enligt ellagen skall varje nätkoncession för område redovisas för sig. Nätmyndigheten kan dock, på koncessionshavarens begäran, medge att flera koncessionsområden redovisas samlat. Denna möjlighet har införts för att bl.a. främja tariffutjämning mellan tätort och glesbygd. För att undantaget skall kunna medges måste områdena ligga geografiskt nära varandra och utgöra en för nätverksamhet lämplig enhet. Den befintliga lagstiftningen medger inte någon successiv utjämning och anpassning av nättariffer.

Eftersom skillnaderna mellan nättariffer i tätorts- och glesbygdsnät kan vara betydande, kan tätortskundernas tariffer stiga väsentligt om en samredovisning börjar att tillämpas, konstaterar regeringen. Det kan därför befaras att kravet på en omedelbar tariffutjämning medför att nätföretag ibland avstår från att begära en samredovisning av nätverksamhet. Detsamma kan befaras beträffande intresset för att slå samman koncessionsområden, exempelvis i samband med förvärv av sådana områden och vid justering av gränserna för sådana områden. Inte heller i dessa fall medger ellagen någon möjlighet till successiv tariffutjämning mellan de berörda koncessionsområdena.

I samband med prövning av områdeskoncessioner söker nätmyndigheten åstadkomma områden med en lämplig blandning av tätorts- och glesbygds-kunder för att nå en utjämning av nättarifferna, sägs det i propositionen. De legala styrmedlen för att åstadkomma rationella nätområden i samband med koncessionsgivningen är dock begränsade och bygger främst på frivillig medverkan från nätföretagens sida. Beräkningar som gjorts av NUTEK visar att det finns en rationaliseringspotential i nätverksamheten som skulle medge en långtgående tariffsänkning för glesbygds-kunder, utan motsvarande höjning av tätortstarifferna. NUTEK bedömer att det behövs kompletterande regler för att nätmyndigheten på ett mer kraftfullt sätt skall kunna se till att samordnings- och stordriftsfördelarna i nätverksamheten tas tillvara, samtidigt som olämpligt sammansatta koncessionsenheter elimineras.

Nättarifferna bör utjämnas mellan tätort och glesbygd, anför regeringen sammanfattningsvis. En strukturomvandling av lokaldistributionen bör ske på ett sådant sätt att samordnings- och stordriftsfördelar kan tas tillvara. Nätmyndighetens tillsyn av nätföretagen, bl.a. i form av krav på effektivisering av nätverksamhet, bör även fortsättningsvis vara huvudmetoden för att främja strukturomvandlingen. Det är enligt regeringens uppfattning angeläget att nätmyndighetens möjligheter att påskynda en tariffutjämning mellan tätorts- och glesbygds-kunder ökar, samtidigt som kostnaderna för hela nätverksamheten kan hållas nere och en successiv avgiftsutjämning komma till stånd. Förutsättningarna för ytterligare åtgärder och förslag till reglering av dessa bör därför utredas. Regeringen avser att inom kort tillkalla en särskild utredare för att utreda frågorna om tariffutjämning, åtgärder mot korssubventionering och regler för tvångsförvaltning av nätkoncession.

Motionen

Riksdagen bör göra ett uttalande om att åtgärder skall vidtas så att en utjämning mellan koncessionsområden kan åstadkommas, anför det i motion 1997/98:N21 (s). En uttalad målsättning med elreformen är att överföringskostnaderna för el skall utjämnas mellan tätorts- och glesbygds kunder, säger motionärerna. De erinrar om att enligt den nuvarande ellagstiftningen får geografiska indelningar av kunderna inom samma nätkoncessionsområde inte göras, exempelvis med olika tariffer för tätort och glesbygd. Skillnaderna mellan koncessionsområdena är dock stora, konstaterar motionärerna med hänvisning till Uppsala län.

Utskottets ställningstagande

Regeringens förslag om att det skall kunna ske en successiv tariffutjämning under tre år vid samredovisning eller sammanslagning av nätkoncessioner för områden anser utskottet är bra. Detta bör kunna underlätta ytterligare tariffutjämning. Förslaget tillstyrks sålunda i denna del.

När det gäller förslaget i motion 1997/98:N21 (s), vill utskottet hänvisa till den i propositionen aviserade utredningen om bl.a. tariffutjämning. Denna kommer, enligt uppgift från Närings- och handelsdepartementet, att tillsättas under hösten 1998 och förväntas avge ett betänkande i frågan under hösten 1999. Något behov av ett uttalande av riksdagen kan utskottet därmed inte se; motionen avstyrks.

Anmälningfrist vid byte av balansansvarig

Enligt ellagens bestämmelser om balansansvar är varje elanvändare som köper el från annan än leveranskoncessionären skyldig att se till att det finns någon ekonomiskt ansvarig för att det nationella elsystemet tillförs lika mycket el som elanvändaren tar ut. Ett sådant åtagande skall göras genom avtal med Svenska kraftnät. Avtalet innebär att Svenska kraftnät ser till att öka eller minska elproduktionen motsvarande den balansansvarige kundens förbrukning och att i efterhand reglera balanshållningen ekonomiskt med denne. Ett byte av balansansvarig föranleder vissa administrativa och tekniska åtgärder hos Svenska kraftnät och berörda nätinnehavare för att avräkning och rapportering skall fungera när bytet har genomförts.

I syfte att medge tillräcklig tid för dessa åtgärder föreslår regeringen att det i ellagen skall införas en bestämmelse om anmälningstid på lägst en månad för byte av balansansvarig. Elanvändaren åläggs att anmäla byte till nätinnehavaren inom denna tid, och nätinnehavaren blir då i sin tur skyldig att omedelbart meddela Svenska kraftnät om det förestående bytet.

Inga motioner har väckts beträffande detta förslag. *Utskottet* tillstyrker förslaget.

Mätning av elförbrukningen

Bakgrund

Gällande reglering

Skyldighet att mäta överförd el föreligger enligt ellagen (3 kap. 10 §). Den som har nätkoncession är skyldig att utföra mätning av överförd el samt att rapportera resultaten av dessa mätningar i enlighet med de närmare föreskrifter som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten meddelar. En timmätning behövs främst för att uppnå en rättvis fördelning av kostnaderna för den levererade elen inom ett område mellan de olika leverantörerna. I förarbetena till ellagen (prop. 1993/94:162 s. 152) angavs följande: "För att värdet på den levererade strömmen inom ett område rätt skall kunna fördelas mellan de olika producenterna krävs det en noggrann mätning av strömförbrukningen över tiden hos varje elkund."

Regleringen om takpris återfinns i ellagens 3 kap. 11 §. Där sägs att kostnaden för en mätare med tillhörande insamlingsutrustning och för dess installation i uttagspunkten hos en elanvändare skall av nätkoncessionshavaren debiteras elanvändaren. Elanvändare vars elförbrukning mäts genom direktmätning får dock inte debiteras mer än 2 500 kr. Enligt 3 kap. 13 § undantas elanvändare som köper sin el från innehavare av leveranskoncession från denna bestämmelse.

Ellagstiftningens bestämmelser om leveranskoncession (5 kap.) syftar, som tidigare nämnts, bl.a. till att ge konsumenter med låg elförbrukning ett särskilt skydd. I varje område skall det finnas en leverantör av el som har leveranskoncession. Den som har sådan koncession är skyldig att leverera el för normala förbrukningsändamål till alla konsumenter inom området som inte väljer en annan leverantör av el. För leveranser av el inom leveranskoncessionsområdet krävs inte timvis mätning. Om en konsument vill köpa el från någon annan än innehavaren av leveranskoncessionen gäller en uppsägnings-tid på 6 månader (5 kap. 10 §). Samtliga beviljade leveranskoncessioner gäller t.o.m. år 2000.

I samtliga propositioner och utskottsbetänkanden som behandlat ellagstiftningen har det förutsatts att timvis mätning är ett krav för elkunder som inte köper el från leveranskoncessionären. Detta har också uttryckts i gällande förordningar. En ändring av kravet på timvis mätning kräver således en riksdagsbehandling. Likaså kräver en ändring av anmälningstiden för ett leverantörsbyte en lagändring.

En elanvändare som köper el från annan än leveranskoncessionären är enligt 8 kap. 4 § skyldig att se till att det finns någon som har åtagit sig det ekonomiska ansvaret för att det nationella elsystemet tillförs lika mycket el som tas ut i elanvändarens uttagspunkt (balansansvar). Elanvändaren är också, som tidigare behandlats, skyldig att hålla nätkoncessionären underrättad om vem som har åtagit sig balansansvaret i hans uttagspunkt.

Regeringen fattade i maj 1998 beslut om en översyn av leveranskoncessionssystemet. Den särskilde utredaren, generaldirektör Lars Ljung, har i uppdrag (dir. 1998:37) att se över det gällande systemet med leveranskoncessioner för försäljning av el och att analysera om systemet bör avskaffas eller i någon form permanentas. Beträffande timvis mätning och schablonmätning sägs att det av rättviseskäl, konkurrensskäl eller kostnadsskäl kan finnas anledning att frångå kravet på timvis mätning för kunder med låg elanvändning, dvs. lägenhetskunder och liknande. En viktig del i utredarens utvärdering är att analysera behovet och konsekvenserna av att undanta kunder med låg elanvändning från grundprincipen om timvis mätning. Utredaren skall senast den 1 november 1999 redovisa sitt arbete och lämna förslag till ny lagstiftning.

Regeringen beslöt i oktober 1998 om tilläggsdirektiv till utredningen, genom vilket den ges i uppdrag att med förtur analysera behovet av och konsekvenserna av att undanta kunder med låg elförbrukning från grundprincipen om timvis mätning av elanvändningen (dir. 1998:82). Det är angeläget att göra det lättare för kunder med låg elförbrukning att utnyttja de möjligheter en öppen elhandel kan innebära, sägs det i direktiven. Ett eventuellt förslag om undantag skall innehålla en lämplig avgränsning av de elkunder som skall omfattas av undantaget. En utgångspunkt för utredaren skall därvid vara att undantaget skall gälla hushåll vars elförbrukning enbart utgörs av s.k. hushållsel samt andra kundkategorier med elförbrukning på motsvarande nivå. Utredaren skall även undersöka behovet av andra avgränsningar.

Utredaren skall vidare föreslå en tidpunkt för ett ikraftträdande av eventuella regeländringar på området. I detta sammanhang skall utredaren beakta eventuella behov av teknisk och administrativ anpassning hos bl.a. elföretag, nätföretag och Svenska kraftnät till ett system som undantar de föreslagna kundkategorierna från grundprincipen om timvis mätning. Utredaren skall härutöver analysera om det finns skäl att vidta åtgärder för att snabbt åstadkomma en allmän och kostnadseffektiv installation av timmätare och föreslå eventuella kompletterande regler som kan behövas för detta. Utredaren skall informera sig om det arbete som nu genomförs inom elbranschen i frågan. Utredaren skall senast den 1 februari 1999 till regeringen redovisa sina resultat i fråga om undantag från grundprincipen om timvis mätning för kunder med låg elförbrukning samt eventuella förslag till åtgärder för en snabbare och mer kostnadseffektiv installation av mätare för timvis mätning.

Propositionen

Regeringen lämnar i propositionen – utan särskilt yrkande i saken – en redogörelse för utvecklingen på elmarknaden och sin syn på inriktningen av det kommande översynsarbetet. Särskilt uppmärksammas bestämmelserna om mätning av elförbrukningen, och regeringen aviserar att en översyn av systemet med leveranskoncessioner skall genomföras.

Genom det takpris på timregistrerande mätutrustning som infördes den 1 juli 1997 har möjligheterna att delta i handeln med el ökat för elkunder med låg förbrukning, sägs det i propositionen. Kravet på timvis mätning

infördes för att säkerställa elsystemets effektiva drift och för att åstadkomma en rättvis kostnadsfördelning, anför regeringen. Detta krav har under senare tid från flera håll framhållits som ett betydande hinder för en ökad rörlighet bland elkunder med låg elanvändning och därmed för en ökad konkurrens och prispress inom denna del av marknaden, konstaterar regeringen vidare. Det har också anförts att timvis mätning inte är kostnadseffektiv, särskilt inte för elkunder med låg förbrukning. Regeringen erinrar om att det har föreslagits att kravet på timvis mätning skall tas bort för vissa kundkategorier och ersättas med schablonavräkning.

Enligt regeringens bedömning finns det flera skäl att hålla fast vid kravet på timvis mätning som huvudprincip. Mätarna ger möjligheter för kommunikation mellan elkunderna och elleverantörerna, vilket skapar förutsättningar för ett effektivt utnyttjande av elsystemet. Elkunderna kan få regelbunden information om sin elförbrukning, vilket underlättar elhushållningen och en effektiv elanvändning. Erfarenheter visar också att en bred installation av timregistrerande mätare kan möjliggöra effektivisering av nätverksamhet och kostnadssänkningar, säger regeringen.

Takpriset för timregistrerande mätutrustning bör med tiden kunna sänkas i takt med att teknik- och marknadsutvecklingen minskar kostnaderna för utrustningen, anför regeringen. En fortsatt prispress på mätutrustning kan därmed säkerställas. Mycket talar för att det inom några år kommer att finnas tillgång till mätare till priser som är rimliga för de allra flesta elkunderna, anser regeringen.

Enligt regeringen bör det dock övervägas att undanta kunder med låg elanvändning, dvs. lägenhetskunder och liknande, från grundprincipen om timvis mätning. Härvid erinrar regeringen om att det i den beslutade översynen av systemet med leveranskoncessioner ingår att analysera behovet och konsekvenserna av ett sådant undantag.

Motionerna

Frågan om krav på timmätning har tagits upp i tre motioner som väckts med anledning av propositionen och i tre motioner från allmänna motionstiden.

Riksdagen bör göra ett uttalande om att kravet på timvis mätning vid byte av elleverantör skall slopas, anför det i motion 1998/99:N308 (s). Samtliga de myndigheter som har att övervaka elmarknaden har rekommenderat regeringen att avskaffa detta krav, konstaterar motionärerna. De anser att regeringens tilläggsdirektiv i fråga om översynen av leveranskoncessionssystemet tar sikte på att kunna slopa kravet på timvis mätning för hushållskunder. Även EU:s elmarknadsdirektiv har en sådan inriktning, hävdar motionärerna. De föreslår därför att regeringen skyndsamt skall återkomma till riksdagen med förslag om att slopa kravet på timvis mätning vid byte av elleverantör.

I motion 1997/98:N22 (m, fp, kd) begärs att regeringen skall lägga fram förslag om slopande av kopplingen mellan kravet på timvis mätning och byte av leverantör. Vidare föreslås att riksdagen skall göra uttalanden om att införandet av timmätning av elförbrukningen skall börja hos större elkonsumenter, om att den nuvarande uppsägningstiden vid byte av elleverantör på

sex månader skall minskas till mindre än en månad och om ikraftträdandet av nya regler för mätning av elförbrukningen.

I realiteten innebär kravet på timmätning att det i regel inte är lönsamt för småkonsumenter att byta till annan leverantör av el, anför motionärerna. De hävdar att en majoritet av landets fem miljoner lågspänningskunder är hänvisade till leveranskoncessionären och i praktiken utestängda från möjligheterna att fritt välja elleverantör.

Det är bra med en kontinuerlig mätning, timme för timme, av elförbrukningen, anser motionärerna. Timvis mätning ger kunden möjligheter att följa och styra sin elförbrukning och kan därför bidra till en ökad energieffektivisering. Timmätningen underlättar också räkningsförfarandet. Kopplingen mellan kravet på timmätning och byte av elleverantör har dock visat sig ha allvarliga nackdelar, varvid den allvarligaste är att viktiga delar av elmarknadsreformens syfte inte nås, anför motionärerna. Den fria elmarknaden blir bara tillgänglig för större förbrukare medan småkunderna är låsta till sin leveranskoncessionär. Detta torde, enligt motionärerna, vara en viktig orsak till att de svenska hushållskundernas elpris (exklusive skatt) är väsentligt högre än de norska. Timmätningens kravet anses också försvåra eller omöjliggöra för nya aktörer, hittills främst olje- och bensinbolagen, att etablera sig på elmarknaden. Det är vidare sannolikt att timmätningens kravet bidrar till en utveckling mot ökat vertikalt ägande, vilket innebär en risk för den fria konkurrensen, anser motionärerna. Inlåsningsen av småkunderna gör att kraftföretagen vid sina förvärv kan köpa upp en "säker" kundkrets.

Krav på timmätning ter sig mer angeläget ju större elkonsument som kunden är, menar motionärerna. Timmätningen bör därför ta sin början hos större förbrukare och därefter vidgas till att gälla allt mindre förbrukare. Motionärerna ifrågasätter om inte den gällande ordningen t.o.m. försvårar och försenar en övergång till timmätning, med hänvisning till risken att elföretagen drar sig för att frivilligt installera timmätare även i de fall där detta ter sig företagsekonomiskt motiverat, eftersom man ju då ger kunderna frihet att välja en annan leverantör. Det är dessutom inte lätt att förklara för en normal konsument på elmarknaden varför elförbrukningen måste mätas kontinuerligt om man väljer en annan leverantör, medan den vanliga mätningen av totalförbrukningen duger om man behåller sin vanliga leverantör, säger motionärerna.

Kopplingen mellan kravet på timvis mätning och byte av leverantör föreslås alltså slopas för alla normala hushållskunder. I stället bör ett schabloniserat system med avräkning mot typkurvor införas. För att ytterligare främja konkurrensen på elmarknaden skall elkundernas byte av leverantör underlättas, genom att den nuvarande uppsägningstiden på sex månader vid byte från leveranskoncessionär förkortas till en uppsägningstid som understiger en månad, anför motionärerna. De anser att det är angeläget att reformen genomförs skyndsamt; en proposition bör framläggas för riksdagen hösten 1998, så att de nya reglerna kan börja gälla fr.o.m. den 1 januari 1999.

Kravet på timvis mätning för byte av elleverantör bör snabbt avskaffas för hushåll med en mätarsäkring på 25 A och därunder – dvs. inklusive villor med elvärme – anför det i motion 1998/99:N311 (m). I stället bör en scha-

blonmetod med typkurvor tillämpas. Riksdagen bör göra ett uttalande om detta, föreslår motionären.

I motion 1998/99:N2 (v) begärs uttalanden av riksdagen i följande fem avseenden: om att åtminstone alla hushåll med normal elförbrukning bör undantas från kravet på ny elmätare vid byte av elleverantör, om att alla hushåll bör ges möjlighet att byta elleverantör kostnadsfritt, om att alla hushåll bör ges möjlighet att byta elleverantör med en uppsägningstid som åtminstone understiger tre månader, om att de nya reglerna bör gälla från det datum då de ansvariga myndigheterna menar att det är praktiskt genomförbart och om att utredningsdirektiven till den av regeringen tillsatta utredningen om översyn av leveranskoncessionssystemet bör kompletteras.

Samtliga de fem myndigheter som övervakar elmarknaden – nätmyndigheten vid Statens energimyndighet, Svenska kraftnät, Konsumentverket, Konkurrensverket och Statskontoret – har rekommenderat regeringen att avskaffa kravet på ny elmätare vid byte av leverantör för åtminstone alla hushåll (inklusive eluppvärmda villor), erinrar motionären om. Han säger att elpriset är 58 % högre för en eluppvärmd villa i Sverige jämfört med i Norge, trots att elbolagen upphandlar elen på en gemensam svensk-norsk elbörs. De höga elpriserna innebär att svenska hushåll årligen subventionerar kraftbolagen med mångmiljardbelopp, hävdar motionären. Han menar att det kommer att ta lång tid och bli mycket dyrt om nätbolagen skall fortsätta att installera de nya elmätarna på samma – som det sägs – irrationella sätt som för närvarande. Motionären vill i stället införa den nya mätartekniken på likartat sätt som i Norge, dvs. beslut bör fattas om att alla stora förbrukare skall ha en ny, fjärravläst och timregistrerande elmätare.

Motionären vill alltså slopa mätartvånget vid byte av elleverantör för alla hushåll, definierat som elkonsumenter med ett säkringsabonnemang om högst 25 A, dvs. inklusive eluppvärmda villor. Uppsägningstiden vid byte av leveranskoncessionär bör minst halveras från nuvarande sex månader till tre månader, och bytet bör vara helt kostnadsfritt. Om det är praktiskt möjligt med en kortare uppsägningstid bör detta vara målet. De nya reglerna bör gälla från det datum då de ansvariga myndigheterna menar att detta är praktiskt genomförbart, anför motionären. Riksdagen bör fatta detta beslut så snabbt som möjligt utan att invänta regeringens utredning, anser motionären.

Utredningen om översyn av leveranskoncessionssystemet bör snabbtreda ett eventuellt avskaffande av kravet på ny elmätare vid leverantörsbyte som omfattar också större elförbrukare än hushållen, föreslår motionären vidare. Utredningen bör också snabbtreda förslaget om ett mer rationellt och kostnadseffektivt införande av den nya mätartekniken, nämligen att alla stora förbrukare skall ha ny elmätare och att myndigheterna sedan successivt sänker taket.

Riksdagen bör göra uttalanden om att möjligheterna att välja ”grön el” skall ökas, om att kravet på byte av elmätare i samband med byte av elleverantör skall slopas, om kostnadsfritt byte av elleverantör och om förkortad uppsägningstid vid byte av elleverantör, anför det i motion 1998/99:N264 (c). Det nuvarande timmätarkravet motverkar konkurrensen och begränsar möjligheterna för den enskilde elkonsumenten att t.ex. välja en elleverantör som kan erbjuda el märkt ”bra miljöval”. Motionärerna förordar en prelimi-

när schablonavräkning mellan olika leverantörer baserad på normalförbrukningskurvor och anser att kravet på timmätare vid byte av elleverantör skall tas bort.

I motionen sägs att åtminstone alla hushåll – elkonsumenter med ett säkringsabonnemang om högst 25 A – omgående bör undantas från kravet på ny elmätare vid byte av elleverantör. Resultaten av den av regeringen tillsatta utredningen om översyn av leveranskoncessionssystemet behöver därför inte inväntas innan beslut kan fattas, anför motionärerna. Byte av elleverantör bör vara avgiftsfritt och uppsägningstiden bör understiga en månad, menar motionärerna. De anser att förändringarna bör kunna träda i kraft den 1 januari 1999. Den nämnda utredningen bör ges i uppdrag att utreda om något större elförbrukare, som småföretagare och liknande, också skall ges möjlighet att byta elleverantör utan krav på installation av timregistrerande elmätare, säger motionärerna vidare. Likaså bör utredningen utreda hur regelverket bör utformas för att uppmuntra till en rationell och kostnadseffektiv installation av timmätare.

Även i motion 1998/99:N3 (mp) begärs det olika uttalanden av riksdagen rörande slopande av mätarkravet. Dessa avser kopplingen mellan byte av elleverantör och kravet på timvis registrering av förbrukningen, uppsägningstiden vid byte av elleverantör, avgiftsfrihet vid byte av elleverantör, ikraftträdande av de nya reglerna och tilläggsdirektiv till utredningen om översyn av leveranskoncessionssystemet. Det finns inga rationella skäl för att koppla samman byte av leverantör med installation av en ny, fjärravläst och timregistrerande mätare, anför motionärerna, som anser att det finns tre stora nackdelar med det gällande regelverket. För det första har reglerna lett till en väsentlig prisskillnad mellan de nordiska länderna som anses helt omotiverad, eftersom leverantörerna köper elen på en gemensam nordisk elbörs. För det andra försvårar det nuvarande regelverket införandet av ”grön el”. Alltför få elkonsumenter i villa eller lägenhet har, enligt motionärerna, valt att byta till en elleverantör som t.ex. kan leverera miljömärkt el – av det skälet att det är för dyrt och krångligt att byta elleverantör. För det tredje blockerar reglerna ett brett, storskaligt och kostnadseffektivt införande av de nya elmätarna.

De fem myndigheter som har till uppgift att övervaka elmarknadens avreglering har kommit fram till samma slutsats, nämligen att kopplingen mellan byte av leverantör och införande av ny elmätare bör avskaffas, säger motionärerna. De anser att det bör diskuteras hur riksdagen skall kunna uppmuntra till ett rationellt och kostnadseffektivt införande av de nya elmätarna. Ett sätt kan vara att göra som i Norge och successivt sänka de konsumtionsnivåer över vilka nätbolagen åläggs att installera de nya elmätarna. Härigenom anses följande tre fördelar uppnås: För det första installeras elmätarna först hos de elkunder som har den största konsumtionen och därmed goda möjligheter att ändra sitt konsumtionsmönster och spara energi. För det andra vet nätbolagen lång tid i förväg vilka kunder som skall omfattas av installationen och när denna skall ske och har därigenom möjlighet att minimera sina kostnader. För det tredje är installationen konkurrensneutral och inte kopplad till kundens fria val av elleverantör.

Kopplingen mellan byte av elleverantör och kravet på timvis registrering av förbrukningen bör slopas för åtminstone alla hushåll (elkonsumenter med

ett säkringsabonnemang om högst 25 A), föreslår motionärerna; i stället bör metoden med avräkning mot typkurvor användas. De anser vidare att uppsägningstiden vid byte från leveranskoncessionär bör understiga en månad och att bytet bör vara helt kostnadsfritt. Reformen bör genomföras skyndsamt – de nya reglerna bör gälla från den 1 januari 1999 eller så snart Svenska kraftnät anser det vara tekniskt genomförbart, anför motionärerna. De menar att den av regeringen tillsatta utredningen om leveranskoncessionssystemet bör ges tilläggsdirektiv, av innebörd att en snabbutredning skall göras av hur regelverket bör utformas för att uppmuntra till ett rationellt och kostnadseffektivt införande av de nya elmätarna. I detta uppdrag skall ingå att överväga ett slopande av kravet på ny elmätare vid leverantörsbyte som omfattar också större elförbrukare (med ett säkringsabonnemang om högst 63 A).

Vissa kompletterande uppgifter

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har vid olika tillfällen behandlat frågan om leveransmätning. Våren 1996 avslög riksdagen – på förslag av ett enhälligt utskott – en motion med krav på avskaffande av timmätningsskravet vid byte av leverantör (bet. 1995/96:NU20). Utskottet anförde att bästa hushållning och största möjliga effektivitet i systemet uppnås vid mätning av den verkliga förbrukningen. Utskottet kunde dock inte utesluta att en övergång till schabloniserad debitering skulle kunna komma att te sig nödvändig men betonade vikten av att regeringen först noga skulle pröva om konsumenternas kostnader för mätning kunde nedbringas inom rimlig tid.

Riksdagen beslöt våren 1997, på regeringens förslag, om att ett s.k. takpris på 2 500 kr för timregistrerande mätutrustning och dess installation skulle införas den 1 juli 1997 (prop. 1996/97:85, bet. 1996/97:NU11). Samtidigt avslogs motioner med förslag om införande av schablonberäkning. Utskottet anförde att det är angeläget att kostnaderna för timmätningen inte upplevs som ett hinder för de små elkonsumenterna att delta i den fria elmarknaden. Samtidigt ansåg utskottet att det är ett stort värde att timmätningsskravet kan bibehållas. I en reservation (mp) anfördes att den modell som tillämpas i Norge med normalförbrukningskurvor också borde kunna användas i Sverige.

Olika förslag om mätning

NUTEK och Svenska kraftnät har haft regeringens uppdrag att utreda och föreslå åtgärder för att åstadkomma billiga mätsystem m.m. I rapporten Fri elmarknad för alla, som avlämnades våren 1996, föreslogs att avräkningen av elleveranser till hushållskunder och andra konsumenter med låg elförbrukning inte längre skulle grundas på timvis mätning, utan i stället beräknas med hjälp av s.k. typkurvor (schablonavräkning), liknande det system som finns i Norge (och numera även i Finland). I den tidigare nämnda rapporten Utvecklingen på elmarknaden 1997 föreslog nätmyndigheten att samtliga

svenska elkonsumenter på sikt skall ges möjlighet att handla el i konkurrens, genom att metoden med avräkning mot typkurvor införs.

Konsumentverket har i ett brev till regeringen (Inrikesdepartementet) i oktober 1998 föreslagit att mätarkravet skall slopas, alternativt att mätaren skall tillhandahållas kostnadsfritt för alla konsumenter. Vidare föreslås att uppsägningstiden skall kortas ned till ett minimum.

Svenska Kraftverksföreningen och Sveriges Elleverantörer tillsatte tidigare under år 1998 en gemensam arbetsgrupp med uppdrag att bl.a. utreda frågan om införande av schablonavräkning för vissa elkonsumenter. Uppdraget redovisades i oktober 1998. Utredningen har föreslagit följande:

- ett schablonavräkningssystem skall införas i Sverige för elkunder med mindre elförbrukning,
- schablonavräkningssystemet skall införas när nuvarande leveranskoncessioner löper ut den 31 december 2000,
- elbranschen skall omedelbart ta initiativ till utveckling av modeller, rutiner och system för att säkerställa ett ordnat införande,
- utvecklingen av ändamålsenliga mätsystem skall stimuleras, så att debitering kan grundas på faktisk förbrukning.

Samverkansgruppen Konsumenter och leverantörer för en fri elmarknad, som består av olika organisationer och företag, verkar för att kravet på timvis mätning vid byte av elleverantör skall avskaffas. Bytet bör, enligt gruppen, vara kostnadsfritt och kunna ske med kort uppsägningstid. Timvis mätning bör införas på ett samhällsekonomiskt rationellt sätt, anser gruppen.

Förhållandena i Norge och Finland

Vid avregleringen av elmarknaden i Norge i början av år 1991 ställdes inledningsvis krav på timvis mätning avseende alla kunder som valde att köpa el av en ny elleverantör. I januari 1995 ändrades reglerna för mätning och avräkning, så att kunder med en årlig förbrukning lägre än 500 000 kWh fick möjlighet att byta leverantör utan att installera timvis mätning. Avräkningen för dessa kunder sker i stället med hjälp av schabloner över förbrukningen. Krav på timvis mätning gäller för de slutförbrukare som förväntas ha en årlig elförbrukning över denna nivå. Anmälningstiden vid leverantörsbyte är i Norge tre veckor (fyra veckor fram till den 1 januari 1997).

I Finland avreglerades elmarknaden i början av år 1997. Då ställdes krav på timenergimätare vid byte av leverantör. Detta krav har slopats – från den 1 september 1998 för hushållen och från den 1 november 1998 för övriga småförbrukare. Med småförbrukare avses konsumenter och företag med huvudsäkringar på högst 3 x 63 A och ett effektbehov på högst 45 kilowatt. Uppsägningstiden uppgår till två veckor.

Synpunkter från Närings- och handelsdepartementet

Om ett mycket stort antal kunder inte längre skulle utnyttja leveranskoncessionären som leverantör kan, enligt uppgift från Närings- och handelsdepartementet, svårigheter uppstå beträffande kontrollen av balansansvaret. Om

leverantörsbyte kan göras med en enkel anmälan finns i praktiken små möjligheter att kontrollera om kunden lever upp till sin skyldighet beträffande balansansvar. Tillsammans med de förpliktelser som är knutna till leveranskoncessionen skulle, enligt Närings- och handelsdepartementet, de ökade ekonomiska risker som detta förhållande innebär kunna medföra en önskan från leveranskoncessionärens sida att avsäga sig koncessionen. Detta är en situation som inte behandlas i den nuvarande lagstiftningen. Samtliga lämnade leveranskoncessioner gäller som nämnts t.o.m. år 2000, och avsikten har varit att systemet med leveranskoncessioner skall utvärderas före utgången av deras giltighetstid. En ändring av kravet på timvis mätning före utgången av år 2000 medför att villkoren för leveranskoncessioner förändras. En sådan ändring kan, enligt Närings- och handelsdepartementet, innebära vissa juridiska problem, om ändringen innebär ökade ekonomiska risker eller andra betydande försämringar för koncessionären.

Utskottets ställningstagande

Vid beslutet om en ny ellagstiftning hösten 1995 anförde utskottet att de effektivitetsvinster som en ökad konkurrens kan väntas medföra måste komma de enskilda konsumenterna till del (bet. 1995/96:NU1). Efter att ellagstiftningen nu varit i kraft i närmare tre år tycks bedömningarna vara att elmarknaden fungerar relativt effektivt, men att främst större kunder kunnat dra fördel av uppkomna effektivitetsvinster i form av lägre priser.

Utskottet anser att det är mycket viktigt att även de små elkonsumenterna kan dra nytta av elmarknadens omreglering genom sänkta priser. En effektiv konkurrens är inget självändamål utan har sitt berättigande genom de konkreta förbättringar som den kan innebära för enskilda konsumenterna.

Utredningen om översyn av leveranskoncessionssystemet har, som redovisats, i uppdrag att med förtur analysera behovet och konsekvenserna av att undanta kunder med låg elförbrukning från grundprincipen om timvis mätning av elanvändningen. Enligt utskottets mening bör dock en skärpning och precisering av uppdraget göras enligt följande riktlinjer.

Utredaren bör ges i uppdrag att lägga fram förslag om att undantag från grundprincipen om timvis mätning skall göras för kunder med ett säkringsabonnemang om högst 25 A. Utskottet vill samtidigt framhålla att detta bör ses som ett första steg; på sikt bör timmätarkravet kunna slopas även för övriga mindre förbrukare med ett säkringsabonnemang om högst 63 A. Uppsägningstiden bör inte överstiga en månad. Vid byte av elleverantör bör inte någon administrationsavgift eller liknande tas ut av konsumenten. De nya bestämmelserna bör träda i kraft så snart som möjligt och senast den 1 november 1999.

Utskottet är medvetet om att det finns ett antal olika frågeställningar som behöver övervägas innan nya bestämmelser kan träda i kraft. Det gäller – som framgått av tidigare redovisning – bl.a. effekterna på leveranskoncessionssystemet, balansansvaret och utformningen av schablonkurvor. För att den tidsplan som utskottet föreslår skall kunna hållas måste därför planering inför ett slopat mätarkrav ske parallellt med att utredningen slutför sitt arbete och att regeringen bereder och lägger fram en proposition.

Regeringen bör återkomma till riksdagen under våren 1999 med ett förslag om slopat timmätarkrav enligt vad som angivits. Riksdagen kan då fatta beslut med anledning av proposition i frågan i sådan tid att de nya bestämmelserna kan träda i kraft senast den 1 november 1999.

Riksdagen bör genom ett uttalande ställa sig bakom vad utskottet nu har anfört. Med detta blir samtliga här aktuella motioner i sak tillgodosedda i berörda delar.

Fasta avgifter

Motionerna

I motion 1998/99:N2 (v) begärs ett uttalande av riksdagen om att den fasta kostnadens andel av den totala elkostnaden skall sänkas genom ändringar i regelverket. Vänsterpartiet har länge drivit denna fråga, erinrar motionären om. Han menar att den fasta delen av nätavgiften bör minskas och att eventuella årsavgifter kopplade till elkostnaden kan avskaffas helt. Detta anses vara det mest effektiva sättet att få konsumenter med låg elförbrukning intresserade av att spara och delta aktivt i handeln med el.

Riksdagen bör göra ett uttalande om att balansen mellan fasta och rörliga kostnader skall justeras, så att inga fasta avgifter utöver anslutningsavgiften skall förekomma, anförs det i motion 1997/98:N23 (mp). Enligt motionärerna skulle detta stimulera till en ytterligare minskad energianvändning.

Vissa kompletterande uppgifter

Frågan om relationen mellan fasta och rörliga avgifter som tas upp i motionerna har tidigare varit föremål för behandling i utskottet. Riksdagen avslög våren 1997 och våren 1998 motioner med förslag på detta område (bet. 1996/97:NU11 och bet. 1997/98:NU12). I reservationer (v, mp) följdes motionerna upp.

Utskottet redovisade i betänkande 1997/98:NU12 följande. En huvudprincip i ellagstiftningen är att det skall vara en klar åtskillnad mellan å ena sidan produktion och försäljning av el och å andra sidan nätverksamhet. För att dessa två funktioner inte skall blandas ställs i lagstiftningen krav på organisation och ekonomisk redovisning av nätverksamhet. Kraven innebär att en juridisk person som bedriver produktion eller handel med el inte får bedriva nätverksamhet. Den som bedriver nätverksamhet och annan verksamhet inom samma juridiska person skall ekonomiskt redovisa nätverksamheten som en särskild rörelsegren. Kraven tar sikte på att minska riskerna för s.k. korssubventionering, dvs. att nätverksamhet utnyttjas för subvention av annan verksamhet eller omvänt måste finansieras också på annat sätt än genom nättariffer.

Enligt ellagstiftningen skall tarifferna för nätverksamhet vara skäliga och utformade på sakliga grunder. Med saklig grund avses att de skall vara objektiva och icke-diskriminerande. Skälighetsprövningen skall baseras på de intäkter och kostnader som kan hänföras till det aktuella koncessionsområdet. Tarifferna skall således återspegla kostnaderna – såväl fasta som rörliga

kostnader – i verksamheten. Allmänt sett är överföring av el (nätverksamhet) en kapitalintensiv verksamhet med höga fasta kostnader. Kostnader för elöverföring till en viss elabonment utgörs därmed till stor del av fasta kostnader som inte påverkas av mindre variationer i elförbrukningen.

Frågan om relationen mellan fast och rörlig tariff har inte behandlats i lagstiftningen, utan skälighetsprövningen kommer att vara vägledande. En princip för utformningen av nättariffer är att den som förorsakar kostnader också skall betala för dessa, vilket innebär att tarifferna skall vara kostnadsriktiga för varje kundkategori.

Enligt de tariffprinciper som tillämpas av de flesta nätföretag stiger den fasta avgiften med den abonnerade uttagseffekten. Det är således möjligt för en elkonsument att minska den fasta nätavgiften genom att minska den abonnerade uttagseffekten. Därmed begränsas det totala effektuttaget som elkonsumenten kan göra, vilket också kan leda till en minskad elförbrukning.

Utskottet anförde följande i sitt ställningstagande. Nättariffen och det pris som betalas för den förbrukade elenergin är två helt skilda avgifter som finansierar verksamheter som enligt lagstiftningen skall hållas åtskilda. Motionärernas förslag om att den rörliga elkostnaden skall öka, samtidigt som den fasta nätavgiften minskar, bryter mot denna för ellagstiftningen grundläggande princip. Vidare framhöll utskottet att statsmakterna inte heller bör gripa in i elmarknaden genom att reglera förhållandet mellan fasta och rörliga avgifter. Däremot ansåg utskottet att konsumenterna har en viktig roll att fylla när det gäller att uppmärksamma nätmyndigheten på de fall av avvikelser från skäligheten i tariffer som kan förekomma. Det ansågs också vara angeläget att nätmyndigheten agerar snabbt och effektivt i dessa fall.

Utskottets ställningstagande

Utskottet står fast vid den ståndpunkt som tidigare intagits när liknande yrkanden behandlats – senast våren 1998. Nättariffen och det pris som betalas för den förbrukade elenergin är två helt skilda avgifter som finansierar verksamheter som enligt lagstiftningen skall hållas åtskilda. Motionärernas förslag om att den rörliga elkostnaden skall öka, samtidigt som den fasta nätavgiften minskar, bryter mot denna för ellagstiftningen grundläggande princip.

Enligt utskottets mening bör inte heller statsmakterna gripa in i elmarknaden genom att reglera förhållandet mellan fasta och rörliga avgifter. Däremot anser utskottet att konsumenterna har en viktig roll att fylla när det gäller att uppmärksamma nätmyndigheten på de fall av avvikelser från skäligheten i tariffer som kan förekomma. Det är också angeläget att nätmyndigheten agerar snabbt och effektivt i dessa fall.

Med det anförda avstyrker utskottet de båda här aktuella motionerna 1998/99:N2 (v) och 1997/98:N23 (mp) i berörda delar.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *offentliggörande av nättariffer*
att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857) såvitt avser 4 kap. 11 §,

2. beträffande *nätkoncession för utlandsförbindelser*
att riksdagen med avslag på motion 1997/98:N22 yrkande 5 antar regeringens förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857) såvitt avser 2 kap. 10 och 18 §§,

res. 1 (m, kd, c, fp)

3. beträffande *tillträde till och nättariffer för vissa utlandsförbindelser*
att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857) såvitt avser 4 kap. 2 §,

4. beträffande *tariffgrundande kostnader för stamnätet*
att riksdagen med avslag på motionerna 1998/99:N1 och 1998/99:N279 antar regeringens förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857) såvitt avser 4 kap. 9 §,

5. beträffande *förseningsavgift vid försenad eller felaktig årsrapport*
att riksdagen med avslag på motion 1997/98:N22 yrkande 6 antar regeringens förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857) såvitt avser 12 kap. 7–13 §§ och 13 kap. 5 §,

res. 2 (m, kd, c, fp)

6. beträffande *tariffutjämning mellan tätort och glesbygd*
att riksdagen med avslag på motion 1997/98:N21 antar regeringens förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857) såvitt avser 3 kap. 3 § och 4 kap. 3 §,

7. beträffande *anmälningfrist vid byte av balansansvarig*
att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857) såvitt avser 8 kap. 4 §,

8. beträffande *lagförslaget i övrigt*
att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857) i den mån det inte omfattas av utskottets hemställan i det föregående,

9. beträffande *mätning av elförbrukningen*
att riksdagen med anledning av motionerna 1997/98:N22 yrkandena 1–4, 1998/99:N2 yrkandena 1–5, 1998/99:N3, 1998/99:N264, 1998/99:N308 och 1998/99:N311 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

10. beträffande *fasta avgifter*
att riksdagen avslår motionerna 1997/98:N23 yrkande 4 och 1998/99:N2 yrkande 6.

res. 3 (v, mp)

Stockholm den 19 november 1998

På näringsutskottets vägnar

Per Westerberg

I beslutet har deltagit: Per Westerberg (m), Barbro Andersson Öhrn (s), Lennart Beijer (v), Göran Hägglund (kd), Sylvia Lindgren (s), Ola Karlsson (m), Nils-Göran Holmqvist (s), Marie Granlund (s), Gunilla Wahlén (v), Inger Strömbom (kd), Ola Sundell (m), Matz Hammarström (mp), Åke Sandström (c), Eva Flyborg (fp), Anne Ludvigsson (s), Stefan Hagfeldt (m) och Karl Gustav Abramsson (s).

Reservationer

1. Nätkoncession för utlandsförbindelser (mom. 2)

Per Westerberg (m), Göran Hägglund (kd), Ola Karlsson (m), Inger Strömbom (kd), Ola Sundell (m), Åke Sandström (c), Eva Flyborg (fp) och Stefan Hagfeldt (m) anser

dels att utskottets ställningstagande i avsnittet om nätkoncession för utlandsförbindelser bort ha följande lydelse:

Utskottet anser, i likhet med vad som anförs i motion 1997/98:N22 (m, fp, kd), att den bestämmelse rörande nätkoncession för utlandsförbindelse som finns i 2 kap. 10 § ellagen – och som regeringen nu föreslår skall ändras – kan utgå. Staten har det yttersta ansvaret för den nationella försörjningstryggheten med el, och när det gäller utlandsförbindelser sker prövning genom koncessionsförfarandet. Vidare finns en anmälningsplikt för avtal om export eller import av el som pågår under minst sex månader. Enligt utskottets uppfattning har statsmakterna med detta tillförsäkrat sig det inflytande och den kontroll över utrikeshandeln som erfordras. Någon ytterligare statlig kontroll av utrikeshandeln med el är inte nödvändig och bör inte finnas.

Utskottet tillstyrker sålunda det nu aktuella kravet i den nyssnämnda motionen på att den aktuella bestämmelsen i 2 kap. 10 § om koncessioner för utlandsförbindelser skall utgå. Vidare bör, som motionärerna föreslår, ett tillägg införas i 2 kap. 6 § om att förbindelsens allmänna betydelse för landets elförsörjning särskilt skall beaktas vid meddelande av nätkoncession för utlandsförbindelse.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *nätkoncession för utlandsförbindelser*

att riksdagen med bifall till motion 1997/98:N22 yrkande 5

dels antar regeringens förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857) såvitt avser 2 kap. 10 och 18 §§, dock med ändrad lydelse enligt *Reservanternas förslag* i bilaga 2,

dels beslutar att 2 kap. 6 § i nämnda lag skall tillföras ett andra stycke med följande lydelse: "Vid meddelande av nätkoncession som avser

utlandsförbindelse skall dessutom särskilt beaktas förbindelsens allmänna betydelse för landets elförsörjning” samt att ingressen till regeringens förslag till lag om ändring i ellagen ändras på sätt som föranleds härav.

2. Förseningsavgift vid försenad eller felaktig årsrapport (mom. 5)

Per Westerberg (m), Göran Hägglund (kd), Ola Karlsson (m), Inger Ström-bom (kd), Ola Sundell (m), Åke Sandström (c), Eva Flyborg (fp) och Stefan Hagfeldt (m) anser

dels att utskottets ställningstagande i avsnittet om förseningsavgift vid försenad eller felaktig årsrapport bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att regeringens förslag om införande av en förseningsavgift vid försenad eller felaktig årsrapport i huvudsak är välmotiverat. Det är angeläget att nätmyndigheten kan bedriva en effektiv tillsyn. Möjligheten att ta ut en förseningsavgift kan förväntas förbättra nätmyndighetens tillsynsmöjligheter.

Regeringens förslag har dock, som framhålls i motion 1997/98:N22 (m, fp, kd), en klar brist. Förslaget om att ett myndighetsbeslut skall verkställas även om det inte vunnit laga kraft innebär att beslutet får direkt rättsverkan även om det överklagas. Detta är olämpligt av principiella rättssäkerhetsskäl.

Det kan finnas farhågor för att den modell som utskottet förordar skulle innebära att systemet med förseningsavgift i praktiken blir verkningslöst med hänsyn till den tid det tar innan en eventuell överklagandeprocédur är avklarad. Enligt utskottets mening är dock de angivna farhågorna betydligt överdrivna. Fråga om överklagande kommer bara att bli aktuell i sådana fall där det förekommer motstridiga uppfattningar. Det kan förväntas gälla endast i ett fåtal fall. I normalfallet kommer ett beslut om förseningsavgift att leda till att de begärda redovisningarna kommer att inlämnas till nätmyndigheten. Utskottet anser sålunda att det är rimligt att en överklagandemöjlighet finns i de fall som är stridiga.

Med det anförda tillstyrker utskottet regeringens förslag i här berörd del, dock med den ändringen att beslutet om förseningsavgiften inte får verkställas i avvaktan på att det vinner laga kraft. Den nämnda motionen blir därmed tillgodosedd och tillstyrks sålunda.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. *beträffande förseningsavgift vid försenad eller felaktig årsrapport* att riksdagen med bifall till motion 1997/98:N22 yrkande 6 antar regeringens förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857) såvitt avser 12 kap. 7–13 §§ och 13 kap. 5 §, dock med ändring att i 12 kap. 13 § skall första stycket utgå.

3. Fasta avgifter (mom. 10)

Lennart Beijer (v), Gunilla Wahlén (v) och Matz Hammarström (mp) anser

dels att utskottets ställningstagande i avsnittet om fasta avgifter bort ha följande lydelse:

Ur samhällets synvinkel är det viktigt att elsparandet ökar och att det uppfattas som intressant av både stora och små elkonsumenter. Det mest effektiva sättet att intressera konsumenter med låg elförbrukning att spara och delta aktivt i handeln med el är, enligt utskottets uppfattning, att den rörliga kostnadens andel av totalkostnaden ökas.

Riksdagen bör därför anmoda regeringen att föreslå åtgärder så att en annan relation mellan fasta och rörliga avgifter kan komma till stånd. Detta bör vara möjligt utan att boskillnaden mellan nätbolag och elleverantör förändras. Utskottet tillstyrker sålunda motionerna 1998/99:N2 (v) och 1997/98:N23 (mp) i berörda delar.

dels att utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande *fasta avgifter*
att riksdagen med bifall till motionerna 1997/98:N23 yrkande 4 och 1998/99:N2 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

Förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857)

Regeringens förslag

Reservanternas förslag
2 kap.
10 §

Nätkoncession får beviljas endast den som från allmän synpunkt är lämplig att utöva nätverksamhet. Nätkoncession för område får beviljas endast den som dessutom är lämplig att bedriva nätverksamhet inom det begärda området.

Nätkoncession för en utlandsförbindelse får beviljas och innehas av endast den som innehar nätkoncession för stamnätet eller största delen därav eller en juridisk person där denne har ett bestämmande inflytande. Nätkoncession får dock beviljas även andra om ledningen är av mindre betydelse för det samlade överföringsnätet till utlandet.

2 kap.
18 §

En nätkoncession skall återkallas helt eller delvis,

1. om en ledning eller ett ledningsnät inte längre behövs för en säker elförsörjning,

2. om koncessionshavaren i väsentlig mån inte fullgör sina skyldigheter enligt denna lag, enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen eller enligt villkor i nätkoncessionen,

eller

3. om koncessionshavaren inte längre uppfyller villkoren enligt 10 § andra stycket första meningen för att inneha nätkoncessionen.

Frågor om återkallelse av nätkoncession prövas av nätmyndigheten. Avser nätkoncessionen en utlandsförbindelse, prövas dock frågan om återkallelse av regeringen.

Ärendet	1
Sammanfattning.....	1
Propositionen.....	2
Motionerna	2
Utskottet	4
Inledning.....	4
Elmarknadsdirektivet	5
Allmänt om direktivet	5
Offentliggörande av nättariffer.....	5
Nätkoncession för utlandsförbindelser.....	5
Propositionen	5
Motionen.....	6
Tidigare riksdagsbehandling	6
Utskottets ställningstagande.....	6
Vissa frågor om nättariffer.....	7
Tillträde till och nättariffer för vissa utlandsförbindelser	7
Tariffgrundande kostnader för stamnätet	7
Propositionen.....	7
Motionerna	8
Vissa kompletterande uppgifter.....	8
Utskottets ställningstagande	10
Förseningsavgift vid försenad eller felaktig årsrapport.....	11
Propositionen	11
Motionen.....	12
Utskottets ställningstagande.....	12
Tariffutjämning mellan tätort och glesbygd.....	12
Propositionen	12
Motionen.....	14
Utskottets ställningstagande.....	14
Anmälningfrist vid byte av balansansvarig	14
Mätning av elförbrukningen.....	15
Bakgrund.....	15
Gällande reglering	15
Översyn av leveranskoncessionssystemet	16
Propositionen	16
Motionerna	17
Vissa kompletterande uppgifter.....	21
Tidigare riksdagsbehandling.....	21
Olika förslag om mätning	21
Förhållandena i Norge och Finland	22
Synpunkter från Närings- och handelsdepartementet	22
Utskottets ställningstagande.....	23
Fasta avgifter.....	24
Motionerna	24
Vissa kompletterande uppgifter.....	24

Utskottets ställningstagande	25	1998/99:NU4
Hemställan	26	
Reservationer	27	
1. Nätkoncession för utlandsförbindelser (m, kd, c, fp)	27	
2. Förseningsavgift vid försenad eller felaktig årsrapport (m, kd, c, fp).....	28	
3. Fasta avgifter (v, mp).....	28	
Bilagor		
1. Regeringens lagförslag.....	30	
2. I reservation 1 föreslagen ändring i regeringens förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857).....	38	